

МОВНА КУЛЬТУРА НА ЕКОрадіо

У статті розглянуто культуру мовлення радіоведучих львівських FM-радіостанцій. Увагу зосереджено на типових помилках, які трапляються в ефірному мовленні. Запропоновано методи подолання цих помилок.

У цивілізованому світі мовлення дикторів радіо й телебачення є досконалим, а тому, увімкнувши радіо чи телевізор, звичайний слухач чи глядач чує літературну мову, вдосконалює свої знання тощо. Чи стосується це українських радіо- і телеведучих?

З того, як говорить та чи та людина, можна уявити собі загальний розвиток цієї людини, її освіту й культурний рівень. Що культурнішою є людина, то розвиненішою є її мова, багатшою на лексичний запас, розмаїтішою епітетами, метафорами, влучними порівняннями, барвістішою вживанням прислів'їв, приказок і приповідок. У природі не буває людей, що визначились би високим інтелектом і водночас примітивною, як у первісного дикуна, мовою. І разом із тим, як часто подибуємо людей, байдужих і неохайних до своєї мови й мови свого народу взагалі! [1, 8].

Відомо, що мета діяльності журналістів – вплив на розум, волю і почуття інших людей. Тому важливо не лише те, що вони говорять, а й і те, як говорять. Неправильно вжиті в ефірі наголос, слово можуть спотворити зміст і мати непередбачувані наслідки. Українські народні прислів'я та приказки твердять “Слово – не стріла, а глибше ранить”, ”Сказаного й сокирою не вирубаєш”. До того ж будь-які порушення культури мовлення цілком обґрунтовано викликають недовіру до журналіста і до результатів його професійної діяльності.

Вивченням культури мовлення займалися: М. Яцимірська, О. Сербенська, М. Волощак, О. Пономарів, С. Єрмоленко, Л. Масенко та інші.

Об'єкт нашого дослідження – львівське ЕКОрадіо, як вони себе називають “Чиста хвиля”. Справді, цілодобове звучання українських пісень найрізноманітніших стилів і напрямів у наш час майже дивина. Саме тут можна

почути І. Поповича, Н. Матвієнко, С. і В. Білоножків, В. Зінкевича, П. Зіброва та інших українських співаків, які зверталися до Національної ради про утиск їхньої творчості у теле- та радіопросторі України. Тут звучать і найновіші гіти наймодніших українських гуртів. До уваги слухачів на ЕКОрадіо пропонують цікаві рубрики “Українська дискотека” з гаслом “Танцюють всі”, “Галицький хіт-парад”, “Пісні, заспівані серцем”, “Лірична мозаїка”. “Українське ретро”, “Вітальний полудень”, вітання на який, цитую, “приймаються телефоном”, “Усе для вас”, “Вечірні розваги”, “Дарунок долі”, “Український хіт-парад”, новини радіо Свободи та інше, ніби враховано різні вікові категорії потенційних слухачів. У новорічно-різдвяний період колядки не полишали ефіру ні вдень ні вночі. Здавалося, не радіо, а досконалість але... але на радіо працюють ді-джеї, тобто коментатори записів в музичних радіо- і телепередачах, яких слухають тисячі чи мільйони людей, які мають вплив на свідомість тих людей і які б мали бути мовними особистостями.

Мовна особистість, – як зазначає М. Г. Яцимірська, – це поєднання в особі мовця мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення усебічної мовної діяльності. Мовна особистість свідомо ставиться до своєї мовної практики, є відображенням суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі... [3, 71-72]. Мовні особистості львівських (та й не тільки львівських) FM-радіостанцій помиляються на фонетичному, орфоепічному, морфологічному, фактологічному рівнях і, як наслідок, мова втрачає свою правильність.

Українці-християни у різдвяний період вітаються “Христос рождається”, навіть коли телефонують на радіо, щоб когось з чимось привітати і замовити пісню, на ЕКОрадіо вони у відповідь чули “Славіті Його”. Саме 9 січня, вже після Різдва, вона вирішила поговорити про те, як святкувати Святу вечерю, Різдво, які страви готувати, коли колядувати... Ліпше пізно?... Ліпше вчасно!!!

Працівники радіоефіру для адекватної передачі власного творчого задуму мають ретельно добирати лексичні мовні засоби з невичерпного арсеналу власне

літературної мови. Недотримання цієї вимоги призводить до того, що нелітературні лексичні вкраплення порушують стилістичну цілісність тексту, стимулюють слухацьку аудиторію до аналогічного слововживання ненормативних елементів. До прикладу, слухач не зорієнтувався, що він в прямому ефірі і мовчить, після слів “Алло, алло”, ведуча каже “Добрий день, я олЕнь!”, хоч має бути Олень, але наразі не про наголос, мабуть, вона вважає, що це дуже дотепно, бо одразу сміється, до речі, різниці поміж усміхатися ☺ і посміхатися ☹ вона теж не знає, зрештою слово усмішка не часто можна почути на “Чистій хвилі”, але не до усмішок після почутого. Коли вітали пані, якій виповнилось 45 років, ведуча додала: “Сорок п'ять, сорок п'ять баба ягодка опять”. Після почутого мудрий народ міг би сказати: “Меле таке, що й купи не держиться”, “Лепече, як той пустий млин”, “Не тямить голова, що язик лепече”.

Вплив російської мови на українську і величезну кількість зросійщених форм простежуємо чи не всіх у ЗМК. До таких русизмів, зазвичай, є повноцінні українські відповідники. А на “Чистій хвилі” ми чуємо *взаімно, да, вот так, тоже, вияснити, попала, підскаже, странна школа, швирияти тапочки, засунути дитину в садочок, як ви рахуєте* (звісно не про гроші йшлося), *в першу чергу, нуждаються, може ви лунатік, ви мене в шок повергнули, мурахи пішли, піднімати на цю тему передачі, вздовж години, давайте читайте свій віршик, лягатись на державні кошти, відмічаєте день народження, хватає роботи, вступ до вузів* тощо. Ведуча пересипати мову і російськими “перлами”, до прикладу: “А ви проводьте тренінг як в кіно “Я самая красивая, я самая очаровательная”, а чи українською гірше звучить “Я найкрасивіша, я найпривабливіша”!!! “Ви лунатік?”, – запитує вона слухача, бо тому не спиться, а якщо і так то він *не лунатік, а сновида*.

Використання ж мовцями чужорідних лексичних елементів свідчить про неналежне володіння нормами українського слововживання, про нездатність оперативно й адекватно відреагувати на конкретну ситуацію добором потрібного слова.

“Недобре, коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови або тої й тої, плутає обидві ці мови, перемішує їхні слова, відмінює слова одної мови за граматичними вимогами другої, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом тягне його в іншу мову, оминаючи традиції класичної літератури й живу народну мову. Так створюється мовний покруч, чи, як кажуть у нас, на Україні, суржик” [1, 12]. Усі розуміють, що це мова малоосвічених людей. Чимало українців не дбають про культуру рідної мови насамперед тому, що не послуговуються нею в родинному колі; розмовляють тільки там, де треба, або там, де це бажано. Низька мовна свідомість нівелює моральну суть особистості, її загальну культуру [5, 486]. Іван Франко вважав, що “людина, яка не розмовляє мовою тієї землі, на якій живе, – або завойовник, або гість, або примітивна розумом”.

Ще одним велечезним мінусом на “Чистій хвилі” є творчість Андрія Беми – “суперпопулярного” перекладача-переспівувача творчості російського співака Юри Шатунова, і такі пісні як “Седая ночь”, “Детство”, “Белые розы”, стали “Сиза ніч”, “Дитинство” і “Білі троянди”, зауважте, з безпорядними шипами (з рос. беззащитны шипы).

Особливо занедбаним у мові радіо- та телеведучих є кличний відмінок: Чомусь журналісти забувають, бо ж, напевно, знають, що має бути *Алло, Андрію, Олеже, Зоряно, Дмитре, Надіє...* А ще фамільярне звертання до слухачів, глядачів. До прикладу, по голосу чути, що телефонує старша пані, то варто було б звертатись *пані Зоряно, пані Оксано, пане Романе, а не Зоряна, Оксана, Рома, і не Стьопа, а Степане чи Степанко, і не Коля, а Миколка*, якщо навіть він сам себе так називає. А ще до людей різного віку є усталені звертання: *панна, пані, панич, пан.*

Не менш загрозливою є тенденція “шокання”... Вигуки нібито захоплення: *Та ви шо!*, або *Ше шось не те скажу і ви не то на мене подумаєте, Шо ви думаєте про те чи інше* тощо. Щоденне тиражування помилок: *на завершення випуску, слідкуйте за нашими наступними випусками, детальніше про наступне,*

дякуємо, що знаходитеся з нами можна було виписати в кожній студії і навчитися, що має бути: **наприкінці випуску, стежте за наступними випусками, докладніше про таке** тощо. Варто забути слово *наступаючий* стосовно свят, а знати: з Новим роком! з Днем святого Валентина, зі Стрітінням..., а **мрії здійснюються, а будинок розташований, міститься на вулиці**, а не по вулиці, і в місті живуть **містяни**, а не городяни, і платять високе комірне, забудьте українське слово, а Михайло Коцюбинський писав: ”Чиста загибель тепереньки чоловікові: заробити нема де, землі зроду не було, комірне плати, кругом злидні, а їсти мусиш!”... [1, 10].

Бажають страшного кохання, гарної куті, гарної вечері, говорять про красиву дату, чергову слухачку...

Сьогодні в Україні соціальні, політичні, економічні процеси суттєво впливають на українську мову, меншою мірою позитивно, більшою – негативно. Свободу слова іноді сприймають як вседозволеність, знято всі бар’єри і фільтри на шляху проникнення в літературну мову грубої, навіть вульгарної лексики, значної кількості жаргонізмів [2, 468].

І чорний гумор не оминув української мови. На запитання, яку мову важче вивчити китайську чи японську, відповідь – українську, бо ж половина населення України не розмовляє нею. Її можуть вивчити китайці, фіни, африканці... але не українці... Утім є й позитивний момент. Новопризначений начальник Західнорегіональної митниці, переглянувши документи, вирішив запровадити нову посаду – літературного редактора. Є надія, що від західних кордонів і далі на схід українська мова таки позбудеться різних лахміть, які на неї начепили і буде вишуканою, модною, досконалою врешті солов’їною.

І ще: Мовна ситуація не є статичним явищем. Суттєвим чинником оптимізації саме і є вплив засобів масової комунікації, зокрема телевізійного і радіомовлення [4, 36]. Для цього радіо- і телеведучі мають: шанувати мову, якою спілкуються, і людей, з якими спілкуються; багато читати; добре вивчити норми української і російської мов і не змішувати мовних явищ; стежити за змінами

норм, які фіксуються у словниках, довідниках; постійно поглиблювати інтерес, увагу до мови загалом і до рівня власного мовлення зокрема.

Як писав Борис Антоненко-Давидович, “...правильно й чисто говорити своєю мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників, це – не тільки ознака, а й обов’язок кожної культурної людини. Культурними в нас мусять бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично” [1, 10].

Література:

1. *Антоненко-Давидович Б.* Як ми говоримо. – К., 1991. – 256 с.
2. *Пискач О.* Про актуальні питання культури українського мовлення засобів масової інформації // Актуальні проблеми журналістики: Збірник наукових праць. – Ужгород: МП ”Ліра”, 2001. – 492 с.
3. Словник довідник “Сучасний медіатекст” / Уклад. М. Г. Яцимірська. – Львів:ПАІС, 2005. – 128 с.
4. *Хоменко І.* Мова і зміст радіодрами (мовна специфіка української радіодрами) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Вип. 14. – 2006. – 62 с.
5. *Яцимірська М.* Мова засобів масової інформації кінця ХХ століття // Актуальні проблеми журналістики: Збірник наукових праць. – Ужгород: МП ”Ліра”, – 2001. – 492 с.